

dr Sabina Olszyk

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

e-mail: sabina.olszyk@uken.krakow.pl

<https://orcid.org/0000-0002-0408-3291>

Polskie ataszaty obrony w XXI wieku – analiza rozmieszczenia i liczebności oraz znaczenie dla dyplomacji obronnej

POLISH DEFENSE ATTACHÉS IN THE 21ST CENTURY: AN ANALYSIS OF DISTRIBUTION, NUMBERS, AND IMPORTANCE IN DEFENSE DIPLOMACY

Summary

Defense attachés, specialized military personnel stationed at embassies, play a key role in achieving the strategic objectives of a country's security policy abroad. They not only constitute part of the diplomatic structure but are primarily a tool of defense diplomacy, enabling the building and strengthening of international relations in the security domain. This article focuses on the activities of Polish defense attachés in the first twenty-five years of the 21st century, analyzing their evolution in terms of numbers and geographical distribution. The analysis is historical and descriptive in nature and is based on empirical data, allowing for the identification of key areas of operation for Polish attachés. The conclusions drawn from the study provide a clearer understanding of their role in shaping Poland's position on the international stage, especially in the context of contemporary geopolitical challenges, asymmetric threats, and the growing importance of multilateral security mechanisms.

Keywords: defense diplomacy; defense attaché; defence attachés; Western and Central Europe; Central and Eastern Europe; United States; Asia; Middle East; Africa; South America; Caucasus

Streszczenie

Ataszaty obrony, będące wyspecjalizowanymi placówkami wojskowymi działającymi przy ambasadach, odgrywają istotną rolę w realizacji strategicznych celów polityki bezpieczeństwa państwa poza jego granicami. Stanowią nie tylko element struktury dyplomatycznej, ale przede wszystkim narzędzie dyplomacji obronnej, umożliwiające budowanie oraz wzmacnianie relacji międzynarodowych w obszarze bezpieczeństwa. Artykuł koncentruje się na działalności polskich

ataszatów obrony w pierwszych dwudziestu pięciu latach XXI wieku, analizując ich rozwój pod względem liczby oraz rozmieszczenia geograficznego. Przeprowadzona analiza ma charakter historyczno-deskrypcyjny i opiera się na danych empirycznych, pozwalając na identyfikację kluczowych obszarów aktywności polskich ataszatów. Wnioski płynące z badania umożliwiają lepsze zrozumienie roli tych podmiotów w kształtowaniu pozycji Polski na arenie międzynarodowej, zwłaszcza w kontekście współczesnych wyzwań geopolitycznych, zagrożeń asymetrycznych oraz rosnącego znaczenia wielostronnych mechanizmów bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: dyplomacja obronna; attaché obrony; ataszaty obrony; Europa Zachodnia i Środkowa; Europa Środkowo-Wschodnia; Stany Zjednoczone Ameryki; Azja; Bliski Wschód; Afryka; Ameryka Południowa; Kaukaz

Wstęp

Dyplomacja obronna jako ważny element polityki państwa wykorzystuje zasoby i kontakty wojskowe do realizacji celów polityki zagranicznej. Stanowi istotne narzędzie pokojowego budowania relacji międzynarodowych, wzmacniania bezpieczeństwa i promowania interesów państwa. W procesie realizacji jej zadań szczególną rolę odgrywają stale przedstawicielstwa dyplomatyczne (tj. ambasady, konsulatory, ataszaty obrony), które stanowią dowód na istnienie oficjalnych stosunków między państwami¹, symbolizują gotowość do współpracy politycznej, gospodarczej, kulturalnej i wojskowej, a także świadczą o wzajemnym zaufaniu i stabilnych relacjach międzypaństwowych². W zakresie bezpieczeństwa i obronności istotną rolę odgrywają ataszaty obrony, czyli placówki wojskowe usytuowane przy ambasadach. Ich działalność przynosi wymierne korzyści w kontekście strategicznych interesów państwa. Są bowiem nie tylko reprezentantami swoich krajów za granicą, ale także pełnią funkcję łączników między siłami zbrojnymi państw wysyłających i przyjmujących. Rozwijają ponadto współpracę militarną, wywiadowczą i biznesową między państwami oraz wspierają działania w ramach organizacji międzynarodowych, np.: Sojusz Północnoatlantycki (NATO), Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), Unia Europejska (UE). Obecność ataszatu obrony w państwie przyjmującym wzmacnia również prestiż kraju wysyłającego i jego sił zbroj-

-
- 1 Zasady nawiązywania i utrzymywania stosunków dyplomatycznych, w tym funkcjonowania stałych przedstawicielstw, w których Rzeczpospolita Polska jest stroną, określa Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r.: Dz. U. z 1965 r. Nr 37, poz. 232. Stanowi ona podstawowy akt prawa międzynarodowego regulujący status misji dyplomatycznych i ich personelu.
 - 2 Placówki dyplomatyczne (w tym ataszaty obrony) są powoływane nie tylko w krajach sojuszniczych, ale także w państwach postrzeganych jako potencjalne źródło zagrożeń. W takich krajach często mają na celu monitorowanie sytuacji politycznej i militarnej oraz utrzymywanie minimalnych kanałów komunikacji.

nych na arenie międzynarodowej, dając możliwość wpływu na politykę bezpieczeństwa w regionie.

Biorąc pod uwagę różnorodność funkcji ataszatów obrony³ oraz ich znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności, w artykule podjęto próbę ukazania wpływu ich liczebności i rozmieszczenia na realizację zadań dyplomacji obronnej w XXI wieku. Jest to okres szerokich zmian politycznych zarówno w Polsce, jak i w Europie, które w zasadniczy sposób wpłynęły na pozycję międzynarodową naszego kraju, a także na kształt środowiska bezpieczeństwa poza jego granicami. Przede wszystkim należy wskazać na wstąpienie Polski do NATO (1999), które zainicjowało szerokie reformy wewnętrzno-krajowego systemu obronnego oraz zmiany w zakresie współpracy międzynarodowej. Otworzyło ponadto nowe możliwości współdziałania w obszarze bezpieczeństwa i zapewnienia stabilności na kontynencie. Również integracja z UE (2004) wymusiła konieczność dostosowania krajowej polityki wewnętrznej, gospodarczej i obronnej do wspólnej europejskiej polityki bezpieczeństwa. W tym okresie Polska aktywnie dążyła do wzmocnienia swojej pozycji w regionie, odgrywając istotną rolę w stabilizacji wschodniej flanki NATO, zwłaszcza w kontekście relacji z Rosją. W okresie owych przemian rola i znaczenie dyplomacji obronnej, a w jej obrębie ataszatów obrony, stale wzrastała stając się ważnym narzędziem budowania koalicji i sojuszy polityczno-wojskowych oraz dostosowywania własnej polityki wewnętrznej do nowych typów zagrożeń i zmieniającego się środowiska międzynarodowego.

Celem artykułu jest ukazanie ewolucji oraz znaczenia polskich ataszatów obrony w XXI wieku. Przyjmując założenie, że liczebność i rozmieszczenie geograficzne przedstawicielstw wojskowych za granicą wywiera bezpośredni wpływ na strategiczne priorytety Polski w obszarze bezpieczeństwa międzynarodowego, należy uzyskać odpowiedź na następujące pytania: jakie były główne kierunki rozwoju sieci polskich ataszatów obrony w pierwszym ćwierćwieczu XXI wieku? W jakim stopniu zmiany liczby i rozmieszczenia tych placówek odzwierciedlały transformacje polityczne, gospodarcze i militarne Polski? W jakim stopniu działalność ataszatów obrony przyczyniła się do realizacji celów polskiej dyplomacji obronnej i wzmocnienia pozycji kraju na arenie międzynarodowej?

Zastosowana w artykule metodologia badań ma charakter jakościowo-ilościowy, z dominującym podejściem opisowo-analitycznym. Wykorzystanie analizy historyczno-deskrypcyjnej pozwala uchwycić dynamikę zmian zachodzących w badanym okre-

3 Do podstawowych funkcji ataszatów obrony należą w szczególności zadania: reprezentacyjne, informacyjne, promocyjne, szkoleniowe, kontrolno-zarządcze, organizacyjno-administracyjne, popularyzatorsko-informacyjne etc. S. Olszyk, *Ataszat obrony (wojskowy)*, w: *Encyklopedia bezpieczeństwa*, t. 5, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków 2022, s. 59–68.

sie. Z kolei metoda komparatystyczna umożliwia zestawienie oraz porównanie liczby polskich placówek obronnych w poszczególnych przedziałach czasowych, a także określenie kierunków geograficznych w których na przestrzeni lat następował rozwój ataszatów bądź ograniczanie ich aktywności.

1. Dyplomacja obronna jako narzędzie bezpieczeństwa w XXI wieku

Koncepcja dyplomacji obronnej, która narodziła się na początku lat 90. XX wieku, szybko stała się narzędziem kreowania współczesnych stosunków międzynarodowych oraz instrumentem zapobiegania kryzysom między państwami w duchu *soft power*. Opiera się na założeniu, że siły zbrojne i związana z nimi infrastruktura obronna mogą wpływać na zachowanie bezpieczeństwa międzynarodowego nie tylko przez odstraszenie i prowadzenie wojen, ale także poprzez wspieranie i promowanie idei współpracy, stabilizacji środowiska międzynarodowego oraz sprzyjanie transparentności w obszarze obronności⁴. Jej najistotniejszym wyznacznikiem jest projekcja siły w sposób nieagresywny, czyli wykluczenie bezpośredniej interwencji zbrojnej na rzecz pokojowego prowadzenia polityki bezpieczeństwa opartej na otwartości i zaufaniu. Dyplomacja obronna może być realizowana zarówno przez podmioty polityczne oraz resort obrony narodowej i podległe mu instytucje, jak też przez Siły Zbrojne RP wraz z sojusznikami, partnerami i innymi zaprzyjaźnionymi państwami. Mogą ją także prowadzić podmioty cywilne, tj. organizacje międzynarodowe, społeczne, akademie wojskowe, ośrodki edukacyjne, ośrodki badawczo-rozwojowe etc.⁵ Skuteczna i sprawna dyplomacja obronna niewątpliwie wzmacnia pozycję międzynarodową państwa, jest instrumentem jego polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz elementem systemu antykryzysowego. Koncentruje się na działaniach obronnych, rozumianych jako prewencja i zapobieganie kryzysom, a w momencie ich eskalacji, podejmuje działania w kierunku minimalizacji wrogości i pokojowego rozwiązania konfliktów, odrzucając bezpośrednio militarne zaangażowanie sił zbrojnych.

Źródeł dyplomacji obronnej należy upatrywać w dyplomacji wojskowej, która realizowana była przez państwa od zarania dziejów, koncentrując się na militarnym wzmocnieniu obronności państwa. Nierzadko wiązało się to z koniecznością bezpośredniej interwencji zbrojnej o agresywnym charakterze. Współcześnie terminy „dy-

4 S. Olszyk, *Dyplomacja obronna*, w: *Encyklopedia bezpieczeństwa*, t. 2, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków 2021, s. 202–203.

5 L. Drab, *Dyplomacja obronna – nowy instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Sprawy Międzynarodowe”, 70 (2017), nr 1, s. 141; L. Drab, *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*, Warszawa 2018, s. 31.

plomacja wojskowa” i „dyplomacja obronna” często używane są zamiennie, co jednak nie jest właściwe. Dyplomacja obronna jest szerszym pojęciem obejmującym nie tylko kontakty wojskowe, ale także aspekty strategiczne, polityczne i prawne współpracy w obszarze bezpieczeństwa. Skupia się głównie na budowaniu długoterminowych relacji w zakresie polityki obronnej, współpracy w ramach organizacji międzynarodowych (np. NATO, UE, ONZ), wzmacniania zdolności obronnych partnerów poprzez pomoc wojskową, dostawy uzbrojenia, szkolenia oraz wspólne ćwiczenia. Nie realizuje operacji wojskowych, wciela w życie tylko te cele i zadania dyplomacji wojskowej, które związane są z pokojowym rozwiązywaniem konfliktów oraz rozwijaniem współpracy 2- i wielostronnej. Najistotniejszym jej wyznacznikiem jest wykluczenie bezpośredniej interwencji zbrojnej o agresywnym charakterze⁶, a także dopuszczenie do grona podmiotów realizujących jej zadania, obok instytucji wojskowych i politycznych, również organizacji pozarządowych, ośrodków naukowych oraz społecznych. Głównym celem dyplomacji obronnej jest więc zapewnienie bezpieczeństwa poprzez nawiązywanie i utrzymywanie współpracy, udział w sojuszach i organizacjach międzynarodowych, negocjacje w sprawach obronnych oraz wzmacnianie relacji z partnerami zagranicznymi. Znaczącym wsparciem w tym zakresie są ataszaty obrony, które pełnią funkcję wyspecjalizowanych przedstawicielstw wojskowych przy placówkach dyplomatycznych, a ich aktywność stanowi kluczowy element praktycznego wdrażania polityki bezpieczeństwa na arenie międzynarodowej.

2. Rola i znaczenie ataszatów obrony w dyplomacji obronnej

Współpraca wojskowa oparta na wymianie przedstawicieli sił zbrojnych między państwami to jedna z najstarszych i najintensywniej realizowanych zasad dyplomacji obronnej. Jest ona historycznie związana z misją wysłannika wojskowego⁷ i stanowi najważniejszy element owej współpracy.

Działalność ataszatów wojskowych posiada długą tradycję, sięgającą czasów starożytnych. Rzeczywisty rozwój instytucji oficjalnego przedstawicielstwa pod postacią „obserwatora wojskowego” wiąże się z okresem wojen koalicyjnych w Europie (XVII/XVIII wieku). Duży wpływ na określenie roli i zadań eksperta wojskowego wywarł rozwój myśli wojskowej w XIX wieku. Nasilone współzawodnictwo militarne zrodziło bowiem zapotrzebowanie na fachowe wiadomości wojskowe o obcych

6 S. Olszyk, *Zmierzch czy rozwój dyplomacji wojskowej?*, w: *10 lat Nauk o Bezpieczeństwie: potencjał, problematyka, perspektywy*, red. P. Swoboda, A. Polończyk, Kraków 2021, s. 454.

7 A. Vagts, *The Military Attaché*, Princeton, NJ 1967, s. 19.

armiach. Na początku XX wieku instytucja przedstawiciela wojskowego była już rozpowszechniona w praktyce europejskiej⁸, a krąg dyplomatów wojskowych powiększył się wraz z pojawieniem się nowych rodzajów sił zbrojnych. Tradycyjne wojska lądowe zostały uzupełnione o siły morskie i powietrzne. Stąd obok attaché wojskowego pojawili się attaché morscy i lotniczy jako przedstawiciele tych rodzajów sił zbrojnych⁹. Attaché jako eksperci wojskowi zyskali sobie wysoką pozycję w środowisku dyplomatów, odnoszono się do nich jednak z nieufnością, traktując często jako szpiegów. Ich działalność w tym zakresie nasiliła się szczególnie podczas I i II wojny światowej oraz w okresie zimnej wojny. Ta sytuacja uległa zmianie po upadku żelaznej kurtyny. W latach 90. XX wieku, wraz ze zmianą środowiska bezpieczeństwa, zadania wojskowych zostały skierowane na rzecz współpracy, działań pokojowych i prewencyjnych, związanych z zapobieganiem konfliktom lub ograniczaniem ich skutków. Zmiany te znalazły odzwierciedlenie także w nazewnictwie – termin „attaché wojskowy” został zastąpiony wyrażeniem „attaché obrony”.

Tradycja wymiany wojskowej na gruncie polskim narodziła się po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku. Przystąpiono wówczas do budowy służby dyplomacji wojskowej. Pierwsza taka placówka powstała 3 listopada 1918 roku w Wiedniu¹⁰. W okresie II wojny światowej polski rząd na uchodźstwie posługiwał się instytucją ataszatów na zasadach wypracowanych przed wojną. Po jej zakończeniu współzawodnictwo militarne Wschodu i Zachodu uczyniły dyplomację wojskową narzędziem konfrontacji między blokami wojskowo-politycznymi – NATO i Układem Warszawskim. Radykalna zmiana postrzegania ataszatów wojskowych oraz ich zadań nastąpiła po 1991 roku wraz z załamaniem się potęgi radzieckiej oraz transformacją ustrojową. Zadania ataszatów przesunęły się w kierunku budowania pokojowych relacji z krajami zachodnimi. Rozszerzono zakres ich działań, które poza tradycyjną reprezentacją, monitorowaniem sytuacji wojskowej i współpracą obronną, zaczęły zajmować się także promocją polskiego przemysłu obronnego.

Stanowisko attaché pojawiło się w strukturze korpusu dyplomatycznego w XX wieku wraz z rozszerzeniem się stosunków międzynarodowych o nowe obszary, w tym także o stosunki wojskowe. Z biegiem czasu działalność attaché wojskowych rozszerzyła się do tego stopnia, że w ramach instytucji dyplomatycznych zaczęły powstawać samodzielne jednostki organizacyjne resortu obrony narodowej, czyli ataszaty woj-

8 S. Olszyk, *Attaché obrony – rola i zadania w działaniach na rzecz bezpieczeństwa*, w: *Współczesna polityka bezpieczeństwa: aspekty polityczne, gospodarcze i militarne*, t. 2, red. M. Delong, M. Malczyńska-Biały, Rzeszów 2018, s. 184–188.

9 L. Drab, *Dyplomacja obronna w procesie*, s. 23–24.

10 S. Olszyk, *Attaché obrony – rola i zadania w działaniach*, s. 187.

skowe. Współcześnie, w coraz bardziej złożonym środowisku dyplomacji obronnej, przy wielości podmiotów ją realizujących, ataszaty obrony nadal pozostają jej trwałymi narodowymi fundamentami instytucjonalnymi¹¹. Stanowią wsparcie dla korpusu dyplomatycznego pracującego na rzecz bezpieczeństwa, a do ich zadań należą w szczególności działania reprezentacyjne, informacyjne, promocyjne, administracyjne oraz szkoleniowe¹².

Na czele ataszatu stoi attaché obrony, którym zawsze jest oficer Wojska Polskiego w służbie czynnej, najczęściej w stopniu od majora do generała, posiadający stopień dyplomatyczny. Status żołnierzy zawodowych pełniących służbę poza granicami państwa, w tym w ataszatach obrony, określa właściwe rozporządzenie Rady Ministrów¹³. Zgodnie z tym dokumentem wojskowy pełni służbę zagraniczną m.in. w ramach realizacji zadań w ataszatach obrony i innych przedstawicielstwach wojskowych oraz związanych ze współpracą międzynarodową Sił Zbrojnych RP w strukturach organizacji międzynarodowych i misjach wojskowych¹⁴. Przepisy te stanowią podstawę formalno-prawną funkcjonowania polskich ataszatów obrony, określając ramy służby ich personelu oraz charakter reprezentacji wojskowej poza granicami RP. Attaché obrony mianowany jest przez ministra spraw zagranicznych na wniosek ministra obrony narodowej i podlega szefowi przedstawicielstwa dyplomatycznego (ambasadorowi). Działa jednak według poleceń i instrukcji otrzymywanych bezpośrednio z Ministerstwa Obrony Narodowej (MON), gdzie także składa sprawozdania ze swojej działalności. Attaché obrony w przeciwieństwie do szefa misji dyplomatycznej jest reprezentantem jedynie sił zbrojnych państwa wysyłającego w państwie przyjmującym¹⁵. Współcześnie dyplomaci wojskowi dostarczają kierownictwu MON oraz właściwej władzy wszechstronnej wiedzy z kraju akredytacji o wszystkich aspektach – od mi-

-
- 11 M. Rybczyńska, *Rola i funkcje attaché obrony w polskiej dyplomacji obronnej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”, 19 (2025), nr 1, s. 90, <https://doi.org/10.34862/rbm.2025.1.4>.
 - 12 S. Miłosz, *Dyplomacja współczesna i protokół dyplomatyczny: teoria i praktyka*, Warszawa 2011, s. 57–72.
 - 13 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 marca 2024 r. w sprawie pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa: Dz. U. z 2024 r. poz. 480.
 - 14 Rozporządzenie w sprawie pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa, § 2 pkt 1; § 2 pkt 4.
 - 15 Regulacje prawne dotyczące powoływania i działalności ataszatów obrony zawierają przepisy wewnętrzne poszczególnych państw. W Polsce jest to przede wszystkim Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1854) i wydane na jej podstawie Zarządzenie Ministra Spraw Zagranicznych oraz Ministra Obrony Narodowej z dnia 23 lutego 2022 r. w sprawie szczególnych zasad wykonywania obowiązków służbowych przez żołnierzy zawodowych pełniących służbę w placówkach zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej oraz organizacji i funkcjonowania ataszatów obrony w placówkach zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. Urz. MON z 2022 r. poz. 34).

litarneho, politycznego i ekonomicznego po społeczny, kulturalny oraz medialny – mogących wpływać na bezpieczeństwo Polski¹⁶.

3. Rozkład i liczebność polskich ataszatów obrony w XXI wieku

Od początku XXI wieku polskie ataszaty obrony przeszły istotne zmiany wynikające z rosnącego zaangażowania Polski w struktury międzynarodowe (NATO, UE), modernizacji Sił Zbrojnych oraz potrzeby dostosowania do nowych wyzwań bezpieczeństwa. Kluczowe zmiany obejmowały umacnianie współpracy i rozbudowę sieci przedstawicielstw wojskowych w krajach Sojuszu i UE oraz poszerzenie ich o nowe lokalizacje, np. na Bliskim Wschodzie, w Azji czy Afryce. Stopniowo wprowadzano też model regionalizacji, w ramach którego jedna placówka obsługiwała kilka państw. Ponadto wzrosła rola placówek w obszarze wsparcia misji zagranicznych, szczególnie w zakresie logistyki i koordynacji operacji wojskowych w Iraku, Afganistanie oraz innych rejonach. Kontynuowano również modernizację kadr ataszatów w zakresie podnoszenia kwalifikacji, zwłaszcza pod względem znajomości języków obcych, umiejętności analitycznych, negocjacyjnych oraz współpracy z wywiadem i służbami dyplomatycznymi. Ataszaty zaczęły również pełnić kluczową rolę w promocji polskiego sprzętu wojskowego na rynku międzynarodowym oraz wspierać negocjacje kontraktów zbrojeniowych. W wyniku przeprowadzonych reform liczebność oraz lokalizacja placówek wojskowych ulegały dynamicznym zmianom.

Dla potrzeb niniejszych rozważań przeanalizowano rozmieszczenie i liczebność polskich ataszatów obrony w XXI wieku w cyklach pięcioletnich: 2001–2005, 2006–2010, 2011–2015, 2016–2020 oraz 2021–2025. Pozwoliło to dostrzec, jak na przestrzeni lat zmieniały się potrzeby obronne, polityczne oraz ekonomiczne Polski. Ujawniło również, z jakimi krajami współpraca miała kluczowe i trwałe znaczenie, które regiony zyskiwały na znaczeniu z biegiem czasu, a z którymi zawieszano współpracę na skutek zmieniającej się sytuacji geopolitycznej, interesów przemysłu obronnego oraz strategii NATO.

3.1. Stan liczebny polskich ataszatów obrony w latach 2001–2025

W ciągu pierwszego ćwierćwiecza XXI wieku liczba polskich ataszatów obrony początkowo wykazywała tendencję rosnącą, by po 2020 roku ulec niewielkiemu spadkowi i pewnej stabilizacji w 2025 roku. Zestawienie przedstawiające ilościowe zmiany polskich placówek wojskowych za granicą zostało zawarte w tabeli 1.

16 M. Rybczyńska, *Rola i funkcje attaché obrony*, s. 91.

Tabela 1. Liczebność polskich ataszatów obrony w latach 2001–2025

Lata	2001–2005	2006–2010	2011–2015	2016–2020	2021–2025
Liczba ataszatów obrony	42–46	44–48	48–55	54–53	51–52

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych oraz Departamentu Komunikacji i Promocji Wydziału Informacji Publicznej i Danych Publicznych MON.

Liczba polskich placówek wojskowych przy ambasadach w poszczególnych latach XXI wieku była podobna i plasowała się na względnie stałym poziomie, między 40 a 55 jednostek. Czynniki, które mogły wpływać na wzrost/spadek ich liczebności, wynikały z intensyfikacji współpracy międzynarodowej, strategicznych interesów Polski oraz rozwoju przemysłu obronnego. Wzrost liczby ataszatów obrony wynikał głównie ze zmieniającej się sytuacji geopolitycznej, członkostwa w NATO i UE oraz zwiększonego zaangażowania Polski w misje międzynarodowe. Zmniejszenie ich liczebności mogło być spowodowane napięciami politycznymi i osłabieniem współpracy wojskowej (np. z Białorusią) oraz regionalizacją i tworzeniem placówek odpowiedzialnych za współpracę obronną z kilkoma krajami jednocześnie (np. ataszat w Bułgarii obejmuje również swoim zasięgiem Macedonię Północną). Istotnym czynnikiem były również kwestie finansowe. Ze względu na oszczędności często podejmowano decyzję o likwidacji placówki lub jej połączeniu z inną, gdyż znikome korzyści płynące z jej funkcjonowania nie uzasadniały ponoszonych kosztów utrzymania.

Zmienność liczby ataszatów może być również wynikiem ogólnej polityki bezpieczeństwa kraju, zmieniających się zagrożeń globalnych oraz potrzeby wzmacniania relacji dyplomatycznych z konkretnymi krajami i regionami. Po przystąpieniu do UE rozwój polskich ataszatów w krajach członkowskich znacząco przyspieszył, co przełożyło się na wzrost liczby placówek. Również rządy o wyraźnie proeuropejskim nastawieniu mogły bardziej akcentować współpracę z krajami UE, zwiększając tym samym aktywność podmiotów wojskowych w Europie. Po roku 2015, w odpowiedzi na zaostrenie relacji z Rosją i rosnącą rolę Stanów Zjednoczonych (USA) w polskiej strategii obronnej, rządy o proatlantyckim podejściu, które kładły większy nacisk na rozwój sił zbrojnych, zintensyfikowały współpracę z USA i NATO, co skutkowało powstawaniem nowych i umacnianiem pozycji już istniejących ataszatów w państwach członkowskich.

3.2. Rozmieszczenie geograficzne polskich ataszatów obrony w XXI wieku

Rozmieszczenie polskich placówek obrony w pierwszym 25-leciu XXI wieku uzależnione było głównie od priorytetów strategicznych i sojuszniczych Polski związanych

z członkostwem w NATO i UE. Współpracę wojskową nawiązywano i rozwijano głównie z krajami, które miały kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa Polski, tj. USA, Wielka Brytania, Francja czy Niemcy. Sytuacja geopolityczna i zagrożenia bezpieczeństwa (np. konflikty zbrojne, aneksja Krymu w 2014 roku oraz zagrożenia terrorystyczne) także wpływały na tworzenie nowych ataszatów w strategicznych lokalizacjach. Znaczącym czynnikiem wpływającym na rozwój współpracy obronnej były niewątpliwie także interesy ekonomiczne oraz współpraca przemysłów obronnych państw w zakresie rozwoju i transferu technologii wojskowych.

Ze względu na istotne relacje sojusznicze, obronne i biznesowe rozwijano sieć ataszatów obrony w różnych częściach świata, tj. w Europie Zachodniej i Środkowej, Europie Środkowo-Wschodniej i na Bałkanach, w Stanach Zjednoczonych oraz Kanadzie, w krajach Azji i Pacyfiku, Bliskiego Wschodu, Afryki, w Ameryce Południowej oraz na Kaukazie. Lokalizacja geograficzna polskich placówek wojskowych ukazana została w tabeli 2.

Wejście Polski w struktury unijne w pierwszym ćwierćwieczu XXI wieku spowodowało wzmocnienie współpracy z państwami członkowskimi należącymi do UE. Część ataszatów zlokalizowanych w tym regionie miała długą historię, sięgającą czasów sprzed lat 90. XX wieku, a nawet wcześniejszych (np. placówki w Finlandii, Francji, Niemczech, Wielkiej Brytanii czy we Włoszech). Są też jednostki, które przez wiele lat funkcjonowały samodzielnie, ale z różnych przyczyn formalnie zostały włączone w zakres kompetencji attaché akredytowanego w kraju sąsiadującym, np. za współpracę wojskową z Portugalią obecnie odpowiada attaché obrony stacjonujący we Francji. Część ataszatów, których działalność w międzyczasie wygasła, zostało reaktywowanych w wyniku powstania nowych potrzeb i wyzwań bezpieczeństwa. Taką placówką był polski ataszat w Egipcie, który niejednokrotnie był wygaszany, a następnie reaktywowany¹⁷.

W analizowanym okresie szczególnie mocno rozwijała się współpraca wojskowa w rejonie Europy Środkowej i Bałkanów, głównie w państwach sojuszniczych położonych na wschodniej flance NATO. Było to spowodowane zarówno zmianami geopolitycznymi, jakie nastąpiły po rozpadzie ZSRR oraz Jugosławii, jak też koniecznością odpowiedzi na rosnące zagrożenia ze strony Rosji. Powstanie suwerennych państw w nowym środowisku geopolitycznym otworzyło drogę do nawiązywania nowych rela-

17 Ataszat obrony w Egipcie został zamknięty w 2006 roku, a następnie ponownie otwarty w 2008 roku, następnie zamknięty w 2014 roku i znów powołany w 2015 roku. Stosunki bilateralne z Egiptem uległy ponownemu zacieśnieniu w 2023 roku, kiedy utworzono Polski Kontyngent Wojskowy (PKW) jako tymczasową jednostkę wojskową na terenie tego kraju, wyznaczoną do przeprowadzenia operacji ewakuacyjnej „Neon-E”. Jej głównym zadaniem była ewakuacja polskich obywateli ze Strefy Gazy w związku z eskalacją konfliktu izraelsko-palestyńskiego.

Tabela 2. Rozmieszczenie polskich ataszatów obrony w XXI wieku

Obszar geograficzny	Państwa świata
Europa Zachodnia i Środkowa	Austria (odpowiada także za Słowenię), Dania, Finlandia, Francja (odpowiada także za Portugalię), Grecja (odpowiada także za Cypr), Niemcy, Norwegia (odpowiada także za Islandię), Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania (odpowiada także za Irlandię), Włochy (odpowiada także za Maltę)
Europa Środkowo-Wschodnia i Bałkany	Albania, Białoruś, Bułgaria (odpowiada także za Macedonię Północną), Chorwacja, Czarnogóra, Czechy, Estonia, Jugosławia (do 2003 roku), Litwa, Łotwa, Mołdawia, Rosja, Rumunia, Serbia, Słowacja, Ukraina, Węgry
Ameryka Północna	Kanada, Meksyk (odpowiada także za Wenezuelę, Kolumbię, Peru i Ekwador), Stany Zjednoczone
Azja i Pacyfik	Chiny (odpowiada także za Koreę Północną i Mongolię), Indie (odpowiada także za Sri Lankę, Afganistan, Bangladesz, Nepal i Singapur), Indonezja (odpowiada także za Australię), Japonia, Kazachstan (odpowiada także za Kirgistan), Korea Południowa, Malezja (odpowiada także za Tajlandię i Filipiny), Pakistan, Uzbekistan (odpowiada także za Tadżykistan), Wietnam
Bliski Wschód	Arabia Saudyjska (odpowiada także za Katar, Jemen i Oman), Cypr, Irak, Iran, Izrael, Kuwejt (odpowiada także za Bahrajn), Turcja, Zjednoczone Emiraty Arabskie
Afryka	Algieria (odpowiada także za Mali, Tunezję i Czad), Burkina Faso, Egipt (odpowiada także za Sudan), Etiopia (odpowiada także za Kenię, Rwandę i Ugandę), Libia, Nigeria (odpowiada także za Kamerun, Republikę Środkowoafrykańską, Kongo i Senegal), Wybrzeże Kości Słoniowej
Ameryka Południowa	Brazylia (odpowiada także za Argentynę i Chile)
Kaukaz	Armenia, Azerbejdżan (odpowiada także za Turkmenistan), Gruzja

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych oraz Departamentu Komunikacji i Promocji Wydziału Informacji Publicznej i Danych Publicznych MON.

cji dyplomatycznych, w tym także wojskowych, m.in. z Mołdawią, Białorusią czy Ukrainą. Stabilizacja regionu po konfliktach zbrojnych na Bałkanach znacząco wpłynęła na rozwój współpracy obronnej. W tym okresie wzmacniano działalność nowopowstałych placówek w Albanii (ataszat powstał w 2017 roku), Chorwacji (2004), Czarnogórze (2009) oraz Serbii (2006), odpowiadając na potrzeby regionu i wymagania współczesnej sytuacji międzynarodowej (stabilizacja Bałkanów). Przykładowo utworzenie ataszatu w Chorwacji było spowodowane potrzebą zacieśnienia współpracy w ramach NATO – Chorwacja była wówczas kandydatem (dołączyła w 2009 roku). Ataszatem obrony o szczególnym znaczeniu jest ten na Ukrainie. Aktualnie pełni niezwykle ważną

rolę w monitorowaniu sytuacji bezpieczeństwa w regionie, szczególnie w kontekście trwającego konfliktu zbrojnego. Jego zadania obejmują m.in. wspieranie współpracy wojskowej między Polską a Ukrainą, koordynację działań pomocowych oraz udzielanie wsparcia w zakresie doradztwa wojskowego. Ataszat angażuje się również w działania związane z pomocą humanitarną i logistyczną, a także wspiera inicjatywy mające na celu odbudowę infrastruktury wojskowej i cywilnej na Ukrainie. Dodatkowo placówka ta odgrywa ważną rolę w wymianie informacji wywiadowczych oraz realizacji wspólnych projektów szkoleniowych.

Ataszaty działające na obszarze Ameryki Północnej, obejmujące Kanadę, Meksyk i Stany Zjednoczone, w XXI wieku umacniają współpracę wojskową trwającą już od wielu lat. Pozycję sojusznika strategicznego Polski zajmują Stany Zjednoczone szczególnie w kontekście współpracy militarnej i politycznej w ramach NATO oraz 2-stronnych umów wojskowych, a także w zakresie modernizacji technicznej. Dlatego też w USA polskie władze wojskowe reprezentowane są przez attaché wszystkich rodzajów sił zbrojnych. Attaché obrony uosabia całokształt współpracy polsko-amerykańskiej w zakresie obronności i bezpieczeństwa, attaché wojskowy – reprezentuje wojska lądowe, morski – zajmuje się sprawami marynarki wojennej oraz współpracą na morzu, lotniczy – odpowiada za kwestie dotyczące sił powietrznych i obrony lotniczej¹⁸.

W XXI wieku szczególnie owocnie rozwijano współpracę wojskową z państwami Azji i Pacyfiku. Obszar ten jest kluczowy dla globalnego bezpieczeństwa, zwłaszcza w kontekście napięć na Półwyspie Koreańskim, rywalizacji światowych mocarstw o wpływy oraz zagrożeń związanych z terroryzmem. W analizowanym okresie powstało kilka placówek wojskowych, m.in. w Indonezji oraz Kazachstanie (2019), Malezji i Uzbekistanie (2021) oraz w Wietnamie (2009). Jednocześnie wzmacniano współpracę ze stałymi jednostkami zlokalizowanymi w Chinach, Indiach, Korei Południowej czy Japonii. Obszar Azji i Pacyfiku jest niezwykle istotny dla współpracy wojskowej i bezpieczeństwa, głównie ze względu na innowacje technologiczne, rozwój infrastruktury obronnej, wzrost handlu międzynarodowego oraz inwestycje zagraniczne. Udział tego regionu w światowym PKB zwiększył się z 27,7% w 1990 roku do 46,05% w 2023 roku¹⁹.

Niezwykle ważnym państwem tego obszaru jest Korea Południowa. Kraj ten jest jednym z wiodących producentów zaawansowanych technologii wojskowych, co czyni

18 Informacje na podstawie danych uzyskanych z Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych MON.

19 P. Kugiel, *GoAzja – współpraca Polski z regionem Azji i Pacyfiku podczas prezydentury w Radzie UE*. „Biuletyn PISM”, 76 (2024), s. 1, <https://www.pism.pl/publikacje/goazja-wspolpraca-polski-z-regionem-azji-i-pacyfiku-podczas-prezydentury-w-radzie-ue> [dostęp: 20.03.2025].

go istotnym partnerem w kontekście współpracy obronnej, także dla Polski. Pozwala bowiem modernizować siły zbrojne naszego kraju i wzmacniać jego zdolności obronne, sprzedając m.in.: czołgi i pojazdy opancerzone, systemy artyleryjskie, technologie rakietowe, okręty wojenne, samoloty bojowe oraz elektronikę wojskową. Kraj ten ma również istotne znaczenie z uwagi na bezpieczeństwo w regionie – jest położony geograficznie w strefie wpływów dwóch najważniejszych graczy Azji Wschodniej – Chin oraz USA; ponadto pełni rolę bufora bezpieczeństwa wobec Korei Północnej i Chin. Nie bez znaczenia jest również silna gospodarka koreańska oraz fakt, że obszar tego kraju to dla Stanów Zjednoczonych istotny przyczółek wojskowy, także w kontekście ochrony Tajwanu²⁰.

Nawiązanie współpracy obronnej z krajami Bliskiego Wschodu, tj. z Arabią Saudyjską i Iranem (od 2004 roku), Irakiem (od 2005 roku, zamknięty w 2014 roku), Kuwejtem (od 2015 roku) oraz Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi (ZEA) (od 2013 roku)²¹, a także wzmacnianie relacji ze stałymi partnerami dyplomatycznymi, tj. Izraelem czy Turcją, miało strategiczne znaczenie zarówno dla Polski, jak i dla NATO. Region ten, choć niestabilny, odgrywa ważną rolę w globalnym bezpieczeństwie ze względu na swoje położenie i zasoby energetyczne. Chociażby Arabia Saudyjska, która stała się dla Polski ważnym partnerem w eksporcie technologii wojskowych i uzbrojenia. Z kolei Irak w okresie współpracy dyplomatyczno-wojskowej (2005–2014) miał szczególne znaczenie dla Polski, która – jako członek koalicji międzynarodowej – zarządzała jedną ze stref stabilizacyjnych podczas operacji „Iracka Wolność”²². Ataszat obro-

20 Ciekawostką jest fakt, że Polska realizowała współpracę wojskową do 2003 roku również z Koreą Północną. Działalność ataszatu obrony w tym kraju wynikała z historycznych relacji, szczególnie w okresie PRL. Polska była jednym z krajów bloku wschodniego, które w ramach misji przy Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych (KNPN) od 1953 roku utrzymywały z nią stosunki dyplomatyczne. Po 1989 roku stopniowo ograniczała kontakty wojskowe z reżimem północnokoreańskim, a wraz z wejściem do NATO priorytety polityki zagranicznej przesunęły się na współpracę z Zachodem. Ostatecznie polski ataszat wojskowy w Pjongjangu zamknięto w 2003 roku. Obecnie współpracę wojskową prowadzi ataszat obrony zlokalizowany w Chinach (Pekin). Nadal jednak utrzymujemy stosunki dyplomatyczne z Koreą Północną, które zostały zawieszone w 2020 roku z powodu epidemii COVID-19. W listopadzie 2024 roku przywrócono oficjalne polskie przedstawicielstwo dyplomatyczne w Pjongjangu. *Wznowienie działalności Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wznowienie-dzialalnosci-ambasady-rzeczypospolitej-polskiej-w-koreanskiej-republice-ludowo-demokratycznej> [dostęp: 4.02.2025].

21 Informacja o powstaniu ataszatu w ZEA na podstawie: *Polska w ZEA. Kalendarium stosunków polsko-emirackich*, <https://www.gov.pl/web/zea/kalendarium-stosunkow-polsko-emirackich> [dostęp: 4.02.2025].

22 Operacja „Iracka Wolność” (Operation Iraqi Freedom) to wojskowa interwencja, którą rozpoczęły Stany Zjednoczone wraz z koalicją międzynarodową 20 marca 2003 roku. Jej celem było obalenie

ny wspierał wówczas polskich żołnierzy w zakresie organizacyjnym, dyplomatycznym oraz informacyjnym. W 2014 roku placówka została zamknięta z powodu ofensywy tzw. Państwa Islamskiego (ISIS).

Kraje, takie jak Izrael czy Turcja, są także miejscem akredytacji dla polskich ataszatów obrony z uwagi na ich technologiczne zaawansowanie w dziedzinie obronności. Turcja, jako ważny członek NATO, pełni funkcję stabilizacyjną w regionie Morza Czarnego, równoważąc wpływy Rosji na Kaukazie oraz kontrolując strategiczne szlaki energetyczne w regionie. Jest również istotnym sojusznikiem gospodarczym i militarnym z silną armią i rozwijającą się potęgą ekonomiczną²³. Kolejnym ważnym partnerem są Zjednoczone Emiraty Arabskie, które stanowią swoisty hub logistyczny i handlowy umożliwiający dostęp do rynków GCC (Rada Współpracy Zatoki Perskiej) i MENA (Bliski Wschód i Afryka Północna)²⁴. W 2023 roku wartość 2-stronnej wymiany handlowej polsko-emirackiej wyniosła 1,5 mld USD, co stanowiło wzrost o 20% w porównaniu z 2022 roku²⁵.

Afryka jest regionem dotkniętym licznymi konfliktami zbrojnymi, terroryzmem i niestabilnością polityczną, co sprawia, że działania dyplomatyczne i wojskowe na tym obszarze są szczególnie ważne. Ataszaty obrony umożliwiają Polsce współpracę z lokalnymi władzami i organizacjami międzynarodowymi w zakresie zwalczania tych zagrożeń oraz wspierania działań misji pokojowych ONZ. Polskie placówki wojskowe zlokalizowane na tym terenie występują w Algierii, Burkina Faso, Egipcie, Etiopii, Libii, Nigerii i na Wybrzeżu Kości Słoniowej. Obok motywacji pokojowych i humanitarnych współpracę tę napędzają także interesy energetyczne. Kraje, takie jak Algieria czy Libia, są dodatkowo ważne jako dostawcy gazu i ropy naftowej, co ma znaczenie dla polskiego bezpieczeństwa energetycznego.

Ameryka Południowa to z kolei ważny obszar współpracy wojskowej, głównie ze względu na potencjał krajów rozwijających się, takich jak państwa BRICS²⁶. Współ-

reżimu Saddama Husajna oraz zniszczenie domniemanych broni masowego rażenia (BMR), które miały być w posiadaniu Iraku. Wycofanie ostatnich żołnierzy amerykańskich nastąpiło 18 grudnia 2011 roku.

23 Szacuje się, że potencjał bojowy tej armii plasuje się na drugim miejscu w NATO, za Stanami Zjednoczonymi. S. Olszyk, *Stworzeń geopolityczny*, w: *Encyklopedia bezpieczeństwa*, t. 7, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków 2024, s. 836–837.

24 *Rosnie wymiana handlowa między Polską a Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi*, <https://www.trade.gov.pl/aktualnosci/rosnie-wymiana-handlowa-miedzy-polska-a-zjednoczonymi-emiratami-arabski-mi/> [dostęp: 11.03.2025].

25 *Polska w ZEA*.

26 BRICS (Brazil, Russia, India, China, South Africa) – określenie grupy państw rozwijających się: Brazylii, Rosji, Indii, Chin oraz od 2011 roku Republiki Południowej Afryki.

praca z tym regionem, zwłaszcza z Brazylią, Argentyną i Chile²⁷, może przyczynić się do wzrostu eksportu polskich produktów i usług, a tym samym zwiększenia inwestycji zagranicznych. Region Ameryki Południowej, bogaty w surowce naturalne, takie jak: ropa naftowa, gaz ziemny i minerały, jest istotny dla Polski ze względu na to, że oferuje możliwość zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego i zmniejszenia zależności od innych dostawców.

Utworzenie polskich ataszatów obrony w rejonie Kaukazu i Azji Centralnej, w takich krajach, jak: Armenia, Azerbejdżan i Gruzja, wynikało z kilku kluczowych uwarunkowań związanych z geopolityką, strategiami obronnymi oraz interesami energetycznymi Polski. Kraje tego regionu są ważnymi obszarami ze względu na zasoby ropy i gazu oraz kluczowe szlaki transportowe, które łączą Europę z Azją. Istotną rolę stabilizatora w regionie Kaukazu Południowego odgrywa Armenia. Pomimo że nie jest dużym producentem surowców energetycznych, posiada strategiczne znaczenie dzięki swojej lokalizacji w pobliżu kluczowych szlaków transportowych i infrastruktury energetycznej. Z kolei Azerbejdżan pełni rolę geopolitycznego „sworznia” w Eurazji dzięki dużym zasobom energetycznym oraz strategicznemu położeniu na przecięciu szlaków transportowych łączących Północ z Południem oraz Wschód z Zachodem. Kraj ten jest kluczowy dla polityki energetycznej Europy, ponieważ rurociągi biegnące przez Azerbejdżan nie są kontrolowane przez Rosję, co zmniejsza zależność energetyczną krajów zachodnich od zasobów Moskwy. Również Gruzja odgrywa ważną rolę w regionie dzięki swojemu strategicznemu położeniu geograficznemu na styku Europy i Azji, które umożliwia kontrolowanie szlaków transportowych i energetycznych (np. ropa, gaz) oraz zabezpieczenie południowo-wschodniej flanki NATO i UE. Polska wspiera rozwój Gruzji w zakresie integracji ze strukturami europejskimi oraz we współpracy wojskowej, ponieważ jej prozachodni kurs przyczynia się do ograniczania rosyjskich wpływów na Kaukazie i wspiera dywersyfikację źródeł energii dla Zachodu. Bezpieczeństwo Gruzji wpływa zatem na stabilność całego regionu czarnomorskiego i sprzyja poszerzeniu wpływów Zachodu na Wschód. Współpraca wojskowa z państwami Kaukazu i Azji Centralnej umożliwia zatem Polsce zabezpieczenie własnych interesów energetycznych i gospodarczych, a także monitorowanie szlaków energetycznych istotnych dla pozostałych krajów Europy. Jednocześnie region ten jest miejscem napięć geopolitycznych związanych z rywalizacją między Rosją, Turcją, Iranem, jak i z wojną na Ukrainie.

27 Chile, posiadające rozwinięty przemysł obronny oraz jedno z najlepiej rozwiniętych sił zbrojnych w regionie, było dla Polski atrakcyjnym partnerem w wymianie doświadczeń i technologii. Jednak w 2021 roku, w wyniku zmiany priorytetów strategicznych, Polska zdecydowała się skoncentrować zasoby na regionach o większym znaczeniu, takich jak: Europa, Ameryka Północna i Bliski Wschód.

3.3. Współczesne kierunki rozwoju polskich ataszatów obrony

W XXI wieku można zaobserwować wyraźny trend regionalizacji działalności ataszatów obrony. Przejawia się on w łączeniu funkcji ataszatów i powierzaniu jednej placówce, zlokalizowanej w określonym kraju, zadań obejmujących również inne, sąsiednie państwa. Wówczas taki przedstawiciel dyplomatyczny posiada status *non-resident*, co oznacza, że attaché obrony nie stacjonuje fizycznie w kraju, w którym jest akredytowany, lecz w innym państwie (najczęściej sąsiednim), z którego obsługuje kilka krajów równocześnie. Zjawisko to wynika przede wszystkim z potrzeby skuteczniejszego monitorowania sytuacji bezpieczeństwa w całych regionach, zwłaszcza tam, gdzie relacje wojskowe z poszczególnymi krajami są ograniczone lub nie wymagają obecności stałego przedstawicielstwa wojskowego.

Istotną rolę odgrywają również względy ekonomiczne – regionalizacja pozwala na racjonalne zarządzanie zasobami ludzkimi i finansowymi, co przekłada się na bardziej efektywne funkcjonowanie ataszatów. Regionalizacja placówek obrony to proces dynamiczny, podlegający ciągłym modyfikacjom. W zależności od zmieniającej się sytuacji międzynarodowej ataszaty bywają łączone, dzielone, a niekiedy ponownie konsolidowane. Przykładem takiej reorganizacji była likwidacja polskiego ataszatu obrony w Brukseli, co doprowadziło do utworzenia regionalnego ataszatu akredytowanego przy państwach Beneluksu (Belgia, Niemcy i Luksemburg) – z siedzibą w Hadze. Inny przykład to ataszat w Brazylii, który działa od 2010 roku i posiada jurysdykcję również w Argentynie i Chile, natomiast ataszat w Arabii Saudyjskiej funkcjonuje od 2013 roku i jest odpowiedzialny także za relacje z Katar, Jemenem i Omanem. Doświadczenia wskazują, że utworzenie tej placówki znacząco przyczyniło się do intensyfikacji współpracy wojskowej w regionie, a promocja polskiego przemysłu obronnego okazała się opłacalna, zwłaszcza w kontekście zwiększonych wydatków obronnych krajów Zatoeki Perskiej.

Polskie ataszaty regionalne funkcjonują także w następujących lokalizacjach:

- Wielka Brytania – odpowiada także za Irlandię;
- Algieria – obejmuje też Mali, Tunezję i Czad;
- Austria – obejmuje również Słowenię;
- Chiny – odpowiedzialny także za Koreę Północną oraz Mongolię.

Dodatkowo inne polskie ataszaty posiadają (lub posiadały) rozszerzoną akredytację na państwa sąsiadujące, m.in.:

- Azerbejdżan – obejmuje również Turkmenistan;
- Egipt – odpowiedzialny także za Sudan;
- Etiopia – obejmuje Kenię, Rwandę i Ugandę;
- Grecja – odpowiedzialny również za Cypr;
- Hiszpania – akredytacja rozszerzona na Maroko;

- Indie – odpowiadają także za Sri Lankę, Afganistan, Bangladesz, Nepal i Singapur;
- Indonezja – odpowiadają także za Australię;
- Kazachstan – dodatkowo Kirgistan;
- Kuwejt – obejmuje także Bahrajn;
- Malezja – rozszerzona akredytacja na Tajlandię i Filipiny;
- Meksyk – odpowiada również za Wenezuelę, Kolumbię, Peru i Ekwador;
- Nigeria – obejmuje Kamerun, Republikę Środkowoafrykańską, Kongo i Senegal;
- Norwegia – także Islandia;
- Uzbekistan – dodatkowo Tadżykistan.

Tak szeroka sieć ataszatów regionalnych pozwala Polsce na utrzymanie aktywnej obecności wojskowej w różnych częściach świata przy jednoczesnym ograniczeniu kosztów operacyjnych i zwiększeniu elastyczności działania.

W XXI wieku rozwinął się również wyraźny trend tworzenia stałych przedstawicielstw przy organizacjach międzynarodowych, które pełnią kluczowe funkcje w zakresie współpracy politycznej, gospodarczej, a także bezpieczeństwa i obronności. Przedstawicielstwa te umożliwiają szybszą reakcję na zmieniające się zagrożenia oraz ułatwiają koordynację działań w ramach sojuszy międzynarodowych. Szczególnie ważną rolę w tym zakresie odgrywa Stałe Przedstawicielstwo RP przy NATO zlokalizowane w Brukseli. Zostało utworzone w związku z przystąpieniem Polski do Sojuszu 12 marca 1999 roku, po to aby reprezentować nasz kraj w jego strukturach i uczestniczyć w pracach oraz w procesach decyzyjnych NATO. Ważne zadania na rzecz bezpieczeństwa realizuje także Stałe Przedstawicielstwo RP przy Unii Europejskiej w Brukseli, utworzone w dniu przystąpienia do Wspólnoty (1 maja 2004). Reprezentuje Polskę w unijnych strukturach wojskowych i obronnych, dba o interesy krajowego przemysłu obronnego i wspiera współpracę UE – NATO. Polska posiada również stałe przedstawicielstwa przy ONZ w Genewie, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) w Paryżu, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) w Wiedniu oraz Stałe Przedstawicielstwo RP przy Radzie Europy (RE) w Strasburgu. Placówki te nie posiadają typowej struktury ataszatów obrony, ale odgrywają istotną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa, m.in.: w zakresie monitorowania konfliktów w Europie i kontroli zbrojeń (OBWE), współpracy z misjami pokojowymi i kontroli broni masowego rażenia (ONZ), bezpieczeństwa gospodarczego (OECD) czy prawa wojennego i przeciwdziałania dezinformacji (RE).

Warto zaznaczyć, że na terenie Polski działają także ataszaty obrony innych państw, które pełnią rolę wojskowych przedstawicieli swoich krajów w zakresie współpracy obronnej i militarnej. Liczba tych placówek również jest zmienna i różni się w zależno-

ści od potrzeb poszczególnych krajów²⁸. Choć obecność tych placówek jest niezwykle istotna, nie stanowi ona głównego tematu niniejszego artykułu.

Zakończenie

Ataszaty obrony pełnią istotną rolę jako podmioty realizujące zadania dyplomacji obronnej państwa. Ich rozwój jest niezbędny dla pogłębiania współpracy sojuszniczej na arenie międzynarodowej, skutecznego reagowania na zmiany geopolityczne, przeciwdziałania zagrożeniom, a także nawiązywania i rozwijania kontaktów handlowych w sektorze obronnym i energetycznym. Wzmocnienie ich roli, poszerzenie sieci, liczebności oraz modernizacja struktur niewątpliwie przyczyniają się do skuteczniejszej realizacji strategii obronnej Polski.

Wyniki przeprowadzonych analiz potwierdzają tezę, że liczba oraz rozmieszczenie geograficzne polskich ataszatów obrony w pierwszym 25-leciu XXI wieku pozostawały w ścisłej zależności od procesów integracji euroatlantyckiej oraz konieczności adaptacji do dynamicznie zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego. Wstąpienie do NATO oraz członkostwo w UE wyznaczyło nowe ramy współpracy wojskowej i politycznej, które znalazły bezpośrednie przełożenie na rozwój struktur dyplomacji obronnej. Polska konsekwentnie poszerzała sieć ataszatów w państwach sojuszniczych oraz w regionach o kluczowym znaczeniu strategicznym, m.in. w Europie Środkowo-Wschodniej oraz państwach Azji, Bliskiego Wschodu i Afryki. Istotnym kierunkiem pozostawała cały czas współpraca ze Stanami Zjednoczonymi, której wyrazem było utrzymanie silnej reprezentacji wojskowej w Waszyngtonie.

Po roku 2010 struktura ataszatów zaczęła ulegać modyfikacjom, a ich liczba nieznacznie się zmniejszała. Było to związane z potrzebą optymalizacji kosztów i rosnącym znaczeniem regionalizacji działań wojskowych. Polska koncentrowała się wówczas na wzmacnianiu obecności na wschodniej flance NATO w kontekście rosnącego zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej. Aneksja Krymu (2014) oraz agresja Rosji na Ukrainę (2022) przyczyniły się do intensyfikacji współpracy wojskowej z państwami bałtyckimi, Rumunią i Ukrainą. Po 2020 roku można zaobserwować dalszą reorganizację sieci ataszatów – priorytetem stała się większa elastyczność i efektywność struktur wojskowej dyplomacji. Zmiany w liczebności i rozmieszczeniu ataszatów odzwierciedlały

28 Liczba takich placówek nie jest formalnie ewidencjonowana, waha się od ok. 40 do ok. 50. Tak wynika z danych Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych. Według stanu na 31 października 2024 roku w Warszawie było czterdzieści dziewięć takich ataszatów. Zob. M. Rybczyńska, *Rola i funkcje attaché obrony*, s. 78–79.

ewolucję środowiska geopolitycznego, w tym wzrost zagrożeń asymetrycznych oraz intensyfikację rywalizacji mocarstw. Redukcja liczby placówek nie oznaczała jednak osłabienia ich znaczenia, lecz wynikała z procesu konsolidacji i dostosowywania do nowych realiów politycznych i operacyjnych. Wzrosło wówczas zainteresowanie regionami Azji i Bliskiego Wschodu, co skutkowało wzmocnieniem ośrodków w Chinach, Korei Południowej i Izraelu – obszarach kluczowych z perspektywy globalnego bezpieczeństwa i współpracy technologiczno-obronnej.

W pierwszym ćwierćwieczu XXI wieku sieć ataszatów obrony rozwinęła się z 42 (2001) do 52 placówek (2025) (w 2015 roku liczba placówek wzrosła nawet do 55), obejmując coraz szerszy krąg państw współpracujących z Polską w dziedzinie bezpieczeństwa. Zjawisku temu towarzyszyła rosnąca elastyczność i zdolność adaptacji przedstawicielstw wojskowych do dynamicznie zmieniających się uwarunkowań geopolitycznych. Ich rozmieszczenie pozostawało uzależnione od priorytetów strategicznych i sojuszniczych Polski oraz od potrzeb gospodarczych, w tym promocji eksportu uzbrojenia i nowych technologii wojskowych. W analizowanym okresie, w odpowiedzi na ograniczenia finansowe i potrzebę racjonalizacji kosztów, rozpoczęto proces łączenia niektórych placówek oraz tworzenia jednostek o charakterze regionalnym, obejmujących swoim zasięgiem kilka krajów. Działania te przyczyniły się do zwiększenia efektywności zarządzania zasobami oraz doprowadziły do powstania stałych przedstawicielstw dyplomatycznych przy organizacjach międzynarodowych. Jednocześnie wzrosło znaczenie czynników jakościowych – profesjonalizacji i specjalizacji kadr w zakresie współpracy międzynarodowej, a także umocnienia roli ataszatów jako istotnego narzędzia promocji krajowego przemysłu obronnego.

Weryfikacja hipotez badawczych prowadzi do wniosku, że rozwój i reorganizacja polskich ataszatów obrony w XXI wieku były determinowane trzema zasadniczymi czynnikami: politycznym, geostrategicznym i ekonomicznym. Czynnik polityczny wiązał się z koniecznością dostosowania struktur dyplomacji wojskowej do priorytetów rządów oraz strategii bezpieczeństwa narodowego. Czynnik geostrategiczny obejmował reagowanie na zmiany w układzie sił międzynarodowych, zwłaszcza w kontekście kryzysów na wschodniej flance NATO, wojny rosyjsko-ukraińskiej i rosnącego znaczenia regionu Indo-Pacyfiku. Czynnik ekonomiczny dotyczył natomiast potrzeby efektywnego wykorzystania zasobów poprzez tworzenie akredytacji *non-resident* oraz konsolidację wybranych placówek. Analiza potwierdziła również, że działalność polskich ataszatów obrony znacząco przyczyniła się do realizacji celów dyplomacji obronnej i wzmocnienia pozycji Polski na arenie międzynarodowej. Ataszaty odgrywały istotną rolę w utrzymywaniu kontaktów sojuszniczych, wymianie informacji, rozwijaniu współpracy w ramach NATO i UE, a także w promocji interesów narodowych w obszarze obronności i bezpieczeństwa technologicznego. Ich działalność stanowiła

ważny element tzw. miękkiej siły państwa, wzmacniającej jego wiarygodność jako partnera w relacjach 2-stronnych i wielostronnych.

Wyzwania stojące przed dyplomacją obronną w zakresie rozwoju polskich ataszatów obrony dotyczą dalszego poszerzania możliwości kadrowo-finansowych związanych ze zwiększeniem liczby i rozbudową sieci placówek współpracy wojskowej. Zmienna sytuacja geopolityczna (np. na Bliskim Wschodzie) i wzrost zagrożenia ze strony Rosji wymuszają konieczność szybkich zmian i elastyczność działań dyplomatycznych. Dynamiczne zmiany w regionie Azji i Pacyfiku oraz wzrost znaczenia Chin oraz Indii powodują konieczność intensyfikacji współpracy w tym regionie. Oplącalne mogłoby się okazać zwiększenie liczby ataszatów w regionie Australii i Oceanii oraz na Bliskim Wschodzie, a także wzmocnienie obecności w Afryce i Ameryce Łacińskiej w celu dywersyfikacji współpracy międzynarodowej. Wiele korzyści mogłaby przynieść również modernizacja struktur organizacyjnych placówek poprzez wprowadzenie ekspertów ds. cyberbezpieczeństwa oraz wzmocnienie współpracy ataszatów z placówkami wywiadowczymi i analitycznymi. Korzystne mogłoby się okazać także wzmocnienie współpracy ataszatów wojskowych z sektorem przemysłowym, związane z tworzeniem programów wsparcia eksportu polskiego sprzętu wojskowego oraz organizacji misji gospodarczo-wojskowych w krajach, gdzie Polska posiada potencjał sprzedażowy. Przyszłość polskich ataszatów obrony będzie zatem nadal kształtowana przez zmieniające się uwarunkowania geopolityczne oraz priorytety strategiczne państwa.

Podsumowując, można stwierdzić, że polskie ataszaty obrony w pierwszym ćwierćwieczu XXI wieku przeszły proces dynamicznej ewolucji – od struktur o charakterze głównie reprezentacyjnym do wyspecjalizowanych placówek o znaczeniu strategicznym. Obecnie stanowią one integralny komponent systemu bezpieczeństwa narodowego, łączący wymiar dyplomatyczny, wojskowy i gospodarczy. Wyzwania stojące przed nimi w kolejnych dekadach będą związane z koniecznością dalszej profesjonalizacji personelu, rozwojem zdolności analitycznych i cyfrowych oraz umacnianiem współpracy z sektorem obronnym i instytucjami międzynarodowymi.

References/Bibliografia

AKTY PRAWNE

- Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r.: Dz. U. z 1965 r. Nr 37, poz. 232.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 marca 2024 r. w sprawie pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa: Dz. U. z 2024 r. poz. 480.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej: Dz. U. z 2020 r. poz. 1854.
- Zarządzenie Ministra Spraw Zagranicznych oraz Ministra Obrony Narodowej z dnia 23 lutego 2022 r. w sprawie szczególnych zasad wykonywania obowiązków służbowych przez żołnierzy

zawodowych pełniących służbę w placówkach zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej oraz organizacji i funkcjonowania ataszatów obrony w placówkach zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej: Dz. Urz. MON z 2022 r. poz. 34.

OPRACOWANIA

- Drab L., *Dyplomacja obronna – nowy instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Sprawy Międzynarodowe”, 70 (2017), nr 1, s. 136–147.
- Drab L., *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*, Warszawa 2018.
- Kugiel P., *GoAzja – współpraca Polski z regionem Azji i Pacyfiku podczas prezydentury w Radzie UE*. „Biuletyn PISM”, 76 (2024), s. 1–2, <https://www.pism.pl/publikacje/goazja-wspolpraca-polski-z-regionem-azji-i-pacyfiku-podczas-prezydentury-w-radzie-ue> [dostęp: 20.03.2025].
- Miłosz S., *Dyplomacja współczesna i protokół dyplomatyczny: teoria i praktyka*, Warszawa 2011.
- Olszyk S., *Attaché obrony – rola i zadania w działaniach na rzecz bezpieczeństwa*, w: *Współczesna polityka bezpieczeństwa: aspekty polityczne, gospodarcze i militarne*, t. 2, red. M. Delong, M. Malczyńska-Biała, Rzeszów 2018, s. 177–193.
- Olszyk S., *Ataszat obrony (wojskowy)*, w: *Encyklopedia bezpieczeństwa*, t. 5, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków 2022, s. 59–68.
- Olszyk S., *Dyplomacja obronna*, w: *Encyklopedia bezpieczeństwa*, t. 2, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków 2021, s. 202–211.
- Olszyk S., *Stworzeń geopolityczny*, w: *Encyklopedia bezpieczeństwa*, t. 7, red. O. Wasiuta, S. Wasiuta, Kraków 2024, s. 833–839.
- Olszyk S., *Zmierzch czy rozwój dyplomacji wojskowej?*, w: *10 lat Nauk o Bezpieczeństwie: potencjał, problematyka, perspektywy*, red. P. Swoboda, A. Polończyk, Kraków 2021, s. 452–471.
- Rybczyńska M., *Rola i funkcje attaché obrony w polskiej dyplomacji obronnej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”, 19 (2025), nr 1, s. 69–94, <https://doi.org/10.34862/rbm.2025.1.4>.
- Vagts A., *The Military Attaché*, Princeton, NJ 1967.

NETOGRAFIA

- Polska w ZEA. Kalendarium stosunków polsko-emirackich*, <https://www.gov.pl/web/zea/kalendarium-stosunkow-polsko-emirackich> [dostęp: 4.02.2025].
- Rosnie wymiana handlowa między Polską a Zjednoczonymi Emirataми Arabskimi*, <https://www.trade.gov.pl/aktualnosci/rosnie-wymiana-handlowa-miedzy-polska-a-zjednoczonymi-emiratami-arabskimi/> [dostęp: 11.03.2025].
- Wznowienie działalności Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wznowienie-dzialalnosci-ambasady-rzeczypospolitej-polskiej-w-koreanskiej-republice-ludowo-demokratycznej> [dostęp: 4.03.2025].

